

Warszawa, 22-07-2025 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

III.7064.216.2025.JA

Pani

dr Agnieszka Dziemianowicz-Bąk

**Minister Rodziny, Pracy i Polityki
Społecznej**

e-PUAP

Szanowna Pani Minister,

Do Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są skargi związane z ustaleniami kontrolnymi Wojewody Śląskiego i Wojewody Pomorskiego w zakresie prawidłowości realizacji w latach 2022 i 2023 zadania zleconego gminom z zakresu ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych oraz gospodarowania środkami dotacji udzielonej na ten cel z budżetu państwa.

W postępowaniach kontrolnych i wydanych na ich skutek rozstrzygnięciach Wojewodowie kwestionują prawidłowość wydatkowania przez gminy dotacji w części obejmującej wypłatę świadczeń pielęgnacyjnych z pominięciem kryterium określonego w art. 17 ust. 1b ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych – dalej: u.ś.r. lub ustawa.¹ Konsekwencją decyzji organów kontrolnych jest żądanie zwrotu do budżetu państwa części dotacji w wysokości wypłaconych świadczeń pielęgnacyjnych osobom sprawującym opiekę nad osobą z niepełnosprawnością legitymującą się

¹ Dz.U. z 2024 r. poz. 323 ze zm. – dalej: u.ś.r. lub ustawa

orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, które nie wypełniały przesłanek wynikających z art. 17 ust. 1b u.ś.r. oraz opłaconych od tych świadczeń składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe.

Zgodnie z brzmieniem art. 17 ust. 1b u.ś.r. (obowiązującym do dnia 31 grudnia 2023 r.) świadczenie pielęgnacyjne przysługiwało, jeżeli niepełnosprawność osoby wymagającej opieki powstała: (1) nie później niż do ukończenia 18. roku życia lub (2) w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia.

Wyrokiem z dnia 21 października 2014 r. (sygn. akt K 38/13) Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 17 ust. 1b u.ś.r.² w zakresie, w jakim różnicuje prawo do świadczenia pielęgnacyjnego osób sprawujących opiekę nad osobą z niepełnosprawnością po ukończeniu przez nią wieku określonego w tym przepisie ze względu na moment powstania niepełnosprawności jest niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP. W uzasadnieniu orzeczenia Trybunał wskazał, że skutkiem wyroku w odniesieniu do art. 17 ust. 1b u.ś.r. jest stwierdzenie, iż opiekunowie dorosłych osób z niepełnosprawnością muszą być przez ustawodawcę traktowani jako podmioty należące do tej samej klasy. Nie mogą być zatem, co do zasady, traktowani w sposób odmienny. Wykonanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego wymagało podjęcia bez zbędnej zwłoki działań ustawodawczych, które miały doprowadzić do przywrócenia równego traktowania opiekunów dorosłych osób z niepełnosprawnością. Wskazany wyrok przez lata nie został jednak wykonany, a zakwestionowana przez Trybunał norma prawna została wyeliminowana z u.ś.r. z dniem 1 stycznia 2024 r. na skutek zmian wynikających z ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym³.

W aspekcie podjętych przez Wojewodów czynności kontrolnych obejmujących realizację przez gminy zadań wynikających z u.ś.r. kluczowym elementem pozostaje kwestia uprawnienia do uzyskania świadczenia pielęgnacyjnego przez opiekunów osób z niepełnosprawnością, których niepełnosprawność powstała po ukończeniu odpowiednio 18. lub 25. roku życia w przypadku nauki w szkole lub szkole wyższej, po wydaniu przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 21 października 2014 r. (sygn. akt K 38/13).

² Dz. U. z 2013 r. poz. 1456, 1623 i 1650 oraz z 2014 r. poz. 559 i 567

³ Dz. U. poz. 1429 ze zm.

W tej sytuacji, Rzecznik Praw Obywatelskich musi odnieść się do stanowisk prezentowanych przez Wojewodów w postępowaniach kontrolnych i przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie Zastępcy Dyrektora Departamentu Polityki Rodzinnej skierowanym do Rzecznika (znak: DSR-IV.070.28.2025 z dnia 19 maja 2025 r.), z których wynika, że po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 października 2014 r. (sygn. akt K 38/13) przy przyznawaniu prawa do świadczeń pielęgnacyjnych opiekunom dorosłych osób z niepełnosprawnością organy właściwe miały i mają bezwzględny obowiązek przestrzegania art. 17 ust. 1b u.ś.r. i zawartego w nim kryterium wieku powstania niepełnosprawności. Stanowiska te pozostają w opozycji do wielokrotnie wyrażanego w orzecnictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego poglądu (m. in. wyroki z dnia: 6 lipca 2016 r., sygn. akt I OSK 223/16; 2 sierpnia 2016 r., sygn. akt I OSK 923/16; 7 września 2016 r., sygn. akt I OSK 755/16; 21 października 2016 r., sygn. akt I OSK 1853/16; 4 listopada 2016 r., sygn. akt I OSK 1578/16; 10 listopada 2016 r., sygn. akt I OSK 1512/16; 2 marca 2017 r., sygn. akt I OSK 2407/16; 17 listopada 2022 r., sygn. akt I OSK 2170/21), że nie jest dopuszczalne oparcie odmowy przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego na tej części przepisu art. 17 ust. 1b u.ś.r., która została uznana przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodną z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP.

Przepis art. 17 ust. 1b ustawy po wyroku Trybunału Konstytucyjnego nie mógł być stosowany z pominięciem jego skutków. Trybunał bowiem uznał, że w stosunku do opiekunów dorosłych osób z niepełnosprawnością, których niepełnosprawność powstała nie później niż do ukończenia 18. roku życia lub w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia, przepis art. 17 ust. 1b ustawy jest zgodny z Konstytucją i nie ma przeszkód prawnych do jego stosowania. Natomiast w stosunku do opiekunów osób wymagających wsparcia, których niepełnosprawność powstała później, kryterium momentu powstania niepełnosprawności, jako uniemożliwiające uzyskanie świadczenia pielęgnacyjnego, utraciło przymiot konstytucyjności. Wobec tego w odniesieniu do tych osób oceny spełnienia przesłanek niezbędnych dla przyznania świadczenia pielęgnacyjnego należy dokonywać z pominięciem tego kryterium (por. wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 stycznia 2025 r. sygn. akt I OSK 117/23, LEX nr 3834622; z dnia 15 września 2020 r. sygn. akt I OSK 984/20, LEX nr 3367031; z dnia 2 lutego 2024 r. sygn. akt I OSK 1197/22, LEX nr 3686673)

W 2021 r. Rzecznik wyraził już krytyczną opinię wobec uznania przez Wojewodę Pomorskiego za nieprawidłowe działań Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Sopocie w zakresie przyznawania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego opiekunom

osób z niepełnosprawnością, których niepełnosprawność powstała po ukończeniu odpowiednio 18. lub 25. roku życia w przypadku nauki w szkole lub szkole wyższej oraz zaleceniem zwrotu do budżetu państwa dotacji przeznaczonej na ten cel.⁴

Dlatego też, działając na podstawie 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264 ze zm.), mając na względzie utrwalone i jednolite orzecznictwo sądów administracyjnych w tym zakresie, zwracam się do Pani Minister z prośbą o zrewidowanie stanowiska Ministerstwa zajętego w piśmie znak: DSR-IV.070.28.2025 i dotyczącego skutków wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 października 2014 r. sygn. akt K 38/13

Z poważaniem

Stanisław Trociuk

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

⁴ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-sopot-zwrot-swadczenie-pielegnacyjne-ozn-odwolanie-decyzja-mf>